

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

На 2007 рік припали визначні дати для обох академічних видавництв. Державне підприємство "Науково-виробниче підприємство "Видавництво "Наукова думка" НАН України" відсвяткувало 85 років від дня заснування – з моменту, коли при Академії було створено Редакційно-видавничу комісію, очолювану академіком А. Ю. Кримським. Розквіт видавництва припав на вісімдесяті роки минулого століття, коли вони посідало третє в світі місце за кількістю наукової друкованої продукції. Набутий безцінний досвід дозволив "Науковій думці" стати флагманом у науковому книговиданні незалежної України.

"Видавничий дім "Академперіодика" НАН України відзначив 10 років із дня випуску ним першого наукового журналу. З того часу невинно зростає якість і кількість поліграфічної продукції, що проходить у "Академперіодиці" повний цикл опрацювання.

У 2007 році побачив світ довгоочікуваний "Національний атлас України", підготовлений на виконання Указу Президента України від 01.08.01 № 574 "Про Національний атлас України". Над цим безпрецедентним для України виданням, що покликане забезпечити інформаційну підтримку розвитку держави на базі інтеграції знань фундаментальних наук, працювали фахівці з багатьох установ Національної академії наук України.

Згідно з рішенням Міжнародної асоціації академій наук у 2007 році було утворено Раду з книговидання при МААН (голова – чл.-кор. РАН В. І. Васильєв), до складу якої від НАН України ввійшли голова Науково-видавничої ради НАН України акад. НАН України Я. С. Яцків, голова корпорації "Академкнига" НАН України О. Ю. Дмитрієв, генеральний директор ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" І. Р. Алексеєнко. На першому засіданні Ради з книговидання було визначено основні напрями її діяльності. Серед них – координація спільних видавничих проєктів, сприяння створенню пільгових умов книговидання та книгообміну, захист інтелектуальних прав авторів та видавців тощо.

З метою підвищення рівня поінформованості наукової спільноти про книговидання, яке здійснюють установи НАН України, та оперативного інформування про заходи щодо покращення стану видавничої справи, Науково-видавнича рада НАН України за сприяння Центру практичної інформатики НАН України створила власний інтернет-сайт. На цьому сайті розміщені анотовані каталоги книжкових видань НАН України за 2004, 2005 і 2006 роки, інформація про книжкові серії НАН України, повідомлення про нові надходження контрольних примірників видань до Науково-видавничої ради НАН України, щорічні звіти про видавничу діяльність Академії 1999–2006 рр., низка нормативних документів, оперативна і консультативна інформація.

Протягом 2007 р. установами НАН України видано 949 назв наукових книг, з них майже 700 – монографії та понад 250 – збірники наукових праць.

Звітнього року ДП "НВП "Видавництво «Наукова думка» НАН України" випустило у світ 64 назви книг загальним обсягом 1609,9 обл.-вид. арк. З них повне редакційне опрацювання пройшли 47 книг обсягом 1272,7 обл.-вид. арк. і накладом 73,4 тис. примірників, контрольне редагування – 17 наукових монографій, підготовлених в установах НАН України, загальним обсягом 337,2 обл.-вид. арк.

За пріоритетним напрямом своєї діяльності – реалізації академічного проекту "Наукова книга" видавництво протягом 2007 року видало 20 з запланованих 33 монографій загальним обсягом 488,5 обл.-вид. арк. та загальним накладом 6,15 тис. примірників.

Серед них ґрунтовне дослідження роботи сучасних доменних печей – монографія чл.-кор. НАН України В. І. Большакова "Технология высокоэффективной энергосберегающей доменной плавки", дві монографії, присвячені найактуальнішим фізико-технічним проблемам матеріалознавства: "Сцинтиляционные детекторы и системы контроля радиации на их основе" (акад. НАН України Б. В. Гриньов, В. Д. Рожков, акад. НАН України В. П. Семиноженко) та "Консолидированные наноструктурные материалы" (А. В. Рагуля, акад. НАН України В. В. Скороход).

У монографії "Термодинамика газового обмена в окружающей среде" (за ред. чл.-кор. НАН України Р. Я. Белєвцева) розглянуто умови глибинної

екологічно безпечної ізоляції довгоіснуючих радіоактивних відходів у кристалічних масивах, наведено результати термодинамічного і статистичного аналізу геохімічних процесів у зоні гіпергенезу.

Продовжувалось видання трьохтомної монографії "Цивилізаційна структура сучасного світу" (за ред. акад. НАН України Ю. М. Пахомова). Опубліковано другий том: "Макрохристиянський світ в епоху глобалізації". Адміністративно-правове забезпечення реалізації та захисту прав громадян, політико-правові аспекти взаємодії людини, держави і управління, правозахисна роль інституту адміністративної відповідальності досліджені у ґрунтовній монографії "Права громадян у сфері виконавчої влади" (за ред. В. Б. Авер'янова). Побачив світ четвертий том "Енциклопедії історії України".

У 2007 році видавництво видало книгу "Інженерія поверхні" (за редакцією акад. НАН України К. А. Юценка), затверджену МОН України як підручник для студентів вищих навчальних закладів, та три рекомендованих МОН України навчальні посібники: "Основи акустики" (акад. НАН України В. Т. Грінченко, І. В. Вовк, В. Т. Маципура), "Інформаційні технології в біології та медицині" (за редакцією В. І. Гриценка), "Загальна астрометрія" (Д. П. Дума).

Окрім цього видавництвом виготовлено оригінали-макети п'яти додаткових томів до п'ятдесятитомного зібрання творів І. Франка, двох томів з зібрання творів О. Гончара у 12-ти томах, завершено редакційне опрацювання восьмого тому з дванадцятитомного зібрання творів Тараса Шевченка.

Кількісні показники ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" за останні 5 років наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Роки	Назв книг	Обсяг (обл.-вид. арк)	Тираж (тис. прим.)	Назв монографій
2003	67	1808,5	127,75	42
2004	78	2120,9	343,3	47
2005	68	1603,4	136,9	42
2006	81	2149,6	221,2	54
2007	64	1609,9	73,4	46

Провідний напрям діяльності Видавничого дому "Академперіодика" НАН України – випуск періодичних видань. Протягом 2007 року видано 171 номер 27 наукових журналів та міжвідомчих збірників наукових установ НАН України, а також шість номерів науково-популярного журналу "Світогляд". Загальний наклад становить 56,7 тис. примірників.

Окрім журналів у Видавничому домі вийшло 19 книжкових видань (9 монографій, 2 збірники наукових праць, 4 довідкових і 3 науково-популярних видання, 1 підручник) обсягом близько 500 обл.-вид. арк. і тиражем 8 тис. примірників. Зокрема, продовжувався випуск книг у межах розпочатого у 2005 році проекту "Наука для всіх". У звітному році видано книги "Місячна одіссея" (за редакцією акад. НАН України Я. С. Яцківа) та "Хіміки жартують" (чл.-кор. НАН України Г. О. Ковтун). До науково-популярних також належить книга чл.-кор. НАН України Є. Л. Кордюм і американського дослідника Д. К. Чепмена "Рослини у Космосі: спільний україно-американський експеримент", у підготовці якого взяли активну участь учні Київського територіального відділення Малої академії наук "Дослідник".

З нагоди 50-річного ювілею Інституту кібернетики ім. В. М. Глушкова НАН України Видавничий дім опублікував три монографії фахівців з інформатики: працю акад. НАН України І. В. Сергієнка "Виклики часу у кібернетичному вимірі" та дві книги акад. НАН України П. І. Андона зі співавторами – "Алгеброалгоритмические методы в программировании" та "Основы инженерии качества программных систем".

Традиційно багато книг учені НАН України публікують у інших видавництвах. У звітному році кількість таких книг сягнула 400, а загальний їх обсяг перевищив 8 тис. обл.-вид. арк. У львівському видавництві "Сполом" побачила світ монографія "Механіка руйнування зварних з'єднань металоконструкцій" чл.-кор. НАН України В. І. Кир'яна, М. М. Николишина, В. А. Осадчука, у якій автори вказують на основні причини недостатнього опору зародженню і розвитку тріщин у відповідальних зварних металоконструкціях і пропонують надійні та економічно ефективні заходи з забезпечення їх міцності протягом усього періоду експлуатації. У видавництві "ДІА"

(Київ) вийшла книга "Молекулярная диагностика опухолей: фундаментальные основы и практическое применение" за редакцією акад. НАН України В. Ф. Чехуна, особливу увагу у якій приділено біологічним маркерам пухлинного росту. Вінницьке видавництво "Книга-Вега" випустило у світ монографію чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина, Л. Г. Чернюк, М. І. Фащевського "Просторова організація продуктивних сил України: мезо- та мікрорегіональний рівень", у якій розроблено напрями вдосконалення територіальної організації регіональних господарських систем.

Щороку науковці НАН України видають значну кількість навчальної, довідкової та науково-популярної літератури, що у звітному році склала майже 400 книг. Серед них навчальний посібник для загальноосвітніх шкільних закладів "Фізико-технічна творчість учнів" (М. П. Бойко, чл.-кор. НАН України Є. Ф. Венгер, О. В. Мельничук), у якому розкрито можливості використання методів творчого пошуку та винахідництва під час вивчення фізики, ілюстрований посібник-визначник "Совки України" (З. Ф. Ключко) для широкого кола шанувальників природи, "Великий енциклопедичний юридичний словник" (за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка) – перше в Україні видання, в якому подані та витлумачені основні поняття і терміни Конституції і чинного законодавства України, міжнародного та європейського права.

Привертають увагу праці українських науковців, надруковані зарубіжними видавництвами. В одному з провідних видавництв наукової літератури у світі – "Springer" (Німеччина) видано монографію акад. НАН України М. З. Згуровського та Н. Д. Панкратової "System analysis: Theory and Applications", у якій викладено основи системного аналізу як прикладної наукової методології, та колективну монографію співробітників Інституту фізико-органічної хімії та вуглехімії ім. Л. М. Литвиненка НАН України та Нового університету Лісабону (Португалія) "Recent Advances in Adsorption Processes for Environmental Protection and Security". Останнім тенденціям у галузі напівпровідникової та прикладної технології, методам вирощування наноструктур присвячено книгу "Introduction to Nanoelectronics", підготовлену співробітниками Інституту фізики напівпровідників ім. В. Є. Лашка-

рвова НАН України і випущену Cambridge University Press (Великобританія). В цілому в 2007 році зарубіжними видавництвами опубліковано більше 40 монографій українських учених обсягом понад 800 обл.-вид. арк.

Істотну частку наукової літератури установ НАН України становлять книги, надруковані на дільницях оперативного друку (поза видавництвами). Протягом 2007 року таким чином побачили світ понад 180 монографій, сумарний обсяг їх перевищив 3 тис. обл.-вид. арк. Яскравий приклад такої літератури – серійне довідкове видання "Україна: хроніка ХХ століття" (за ред. акад. НАН України В. А. Смолія). У 2007 році опубліковано томи, присвячені 1911–1916, 1928–1929 і 1939 рокам, у яких день за днем відтворюються події суспільно-політичного, економічного, культурного, релігійного життя українського суспільства. Концепція та результати функціонування системи моніторингу індивідуальних доз опромінення населення України представлені у книзі "Индивидуальная дозиметрия при радиационных авариях" (О. М. Перевозніков, чл.-кор. НАН України О. О. Ключников, В. Я. Канченко).

Поточні праці науковців публікувалися в 81 науковому журналі НАН України та понад 50 серійних виданнях НАН України. 26 журналів НАН України перекладалися англійською мовою, серед яких 17 перевидаються за кордоном, редакції 9 журналів власними силами перекладають та видають англійською мовою всі свої номери.

За Програмою підтримки наукових журналів НАН України, започаткованою Науково-видавничою радою НАН України у 2004 році, Видавничим домом "Академперіодика" НАН України звітного року здійснено тиражування 110 номерів 17 журналів НАН України.

Однак, зі збільшенням обсягу щорічної друкованої продукції НАН України, гостро постала проблема тиражування книг. ДП "НВП "Видавництво "Наукова думка" НАН України" не змогло здійснити випуск 16 наукових монографій, оригінали-макети яких були підготовані протягом звітного року згідно з планом видань. Це пов'язано з труднощами, які виникли під час проведення тендерних торгів, а саме через відмову поліграфічних підприємств брати участь у платній реєстрації у тематичних

каталогах Тендерної палати України. Необхідність застосування процедури закупівлі через тендер унеможливорює нормальне функціонування видавництва НАН України, роблять їх неконкурентоздатними порівняно з підприємствами інших форм власності, значно подовжує строки випуску друкованої продукції і вимагає додаткових витрат, які підвищують собівартість продукції підприємства.

Ця проблема робить надзвичайно актуальним для НАН України питання створення власної поліграфічної бази для здійснення повного циклу видання наукової друкованої продукції в обсязі, достатньому для задоволення всіх видавничих потреб НАН України. Тому Академія у звітному році приділяла постійну увагу удосконаленню організації власної видавничої та книгорозповсюджувальної діяльності – на баланс ВД "Академперіодика" НАН України було передано частину приміщень в одному з корпусів Інституту технічної теплофізики НАН України для розміщення там поліграфічного обладнання, однак формування сучасного поліграфічного виробництва потребує ще значних капіталовкладень.

Узагальнені показники наукового книговидання протягом 2003–2007 років представлені у табл. 2.

Таблиця 2

Роки	Книги		З них монографій		Статей	
	Назв	Обсяг (обл.-вид. арк)	Назв	В тому числі виданих за кордоном	Всього	В тому числі в закордонних журналах
2003	706	13134	489	33	19459	3919
2004	836	17549,5	549	37	21751	4488
2005	810	17000,7	511	28	23810	4376
2006	809	15973,8	561	27	24146	4392
2007	949	19184,6	685	44	23228	4205

Детальна інформація щодо випуску установами НАН України друкованої продукції наведена в таблиці 5 "Додатків".